

poetika zvezdanih rasporeda u videnju đorđa markovića kodera

aleksandar m. petrović

Na korićnim listovima knjige sabranih Koderovih spevova otisnut je astrološki krug, u kojeg su upisana imena biljaka i određeni astrološki znaci. U samoj knjizi nalazimo taj isti krug u spevu *Devesilje* (str. 207), poetski prikaz astroloških znakova u spisu *Mitologije* (str. 331—357), kao i kraće njihove opise u istom spevu (str. 379—381). Međutim, s time što se pokazuje kako je u Koderovim spevovima astrologija zauzimala važno mesto, nije još ništa rečeno o stvarnom položaju astrologije u njegovoj poetici. Nebeska kola i njihova neuočljiva kretanja javljaju se u ranom spevu *Romoranka* ili *San matere srpske* u vezi sa značajnim pojmom uma, jasne božanske svetlosti i ličnog uvida/znanja. Koderov doživljaj tog onosava savršeno je nedvosmislen:

*Smrtnom oku, tajne izdajici,
Pretego je. Ivorac crnu poštu.
Porubio ponice u tajne,
Jasna svetlost vez koje s' ne gledi
Oči vara, i boje preliva
Evo kraste, što na mozgu raste!*

/San matere srpske 1484—1489 (Spevovi str. 60)/ Ovaj poslednji stih koji zvuči gotovo kao narodna poskočica liči na Hegelov iskaz o zvezdama kao »čirevima na velikom Božjem telu«. Prenosni smisao koji krije sadržaj doživljaja za ovakav iskaz, ukazuje na zdravstveni vidokrug u kom se autopsija uma kreće, pa »zvezdičarima visokoga uma« sa svojim povlačenjem »umnih kraka« iz zvezdanih »usadišta« kroz »duboke trube« Koder odriče pravu moć pretskazivanja i poznavanja »mlečnih (Mlečnog puta) ulica«. *Zvezdičari* otkrivaju život u onome što je van domašaja ljudskih čula, ali je on u tom meri osetljiv, da njihovo grubo opisivanje narušavajuće po tokove zbivanja. Usled svega toga izbija vapaj — »Kad će Bože! naš Um nogom poći?«, kao i kritičan stav prema astrolozima:

*Pa kad umni nazidaju kule,
Ha, za Perčin Mesec da uhvate
Takne l' jedno sjajno telo drugo,
Poremete Osnov—Poučicu,
I polome škripce i stativa,
Pokidaju cepce i srdačku,
Pik ponovo, kozje noge grade,
Ostadoše kozje i Kozličići
Dve ribice, pa i neke deve
Tu i vesi, ljuti škorpioni,
Pa i proci znameniti znaci
Što odavle tamo preseliše,
Da odande, kad nas zakonisu,
Otud stroje Mesece i dane,
I proleće, Leto, Jesen, Zimu... »*

(*Tamo*, 1533—1547; str. 61) Budući da Koder izražava svoje nepoverenje prema zamisli astroloških merila, on predlaže jedno daleko dinamičnije poimanje, valja ukazati na činjenicu da je on ne osuđuje kao praznovericu, nego kao »kratkomericu«. Previdi u proračunima i samim tim i zaključcima predviđanja, dolaze od prirode samouverenosti zemskog uma koji ne trpi ukazivanje na sopstvene greške i promašaje. Ta prizemna umna samoljubivost, za koju je pojam samoprevazilaženja i napredovanja u približavanju apsolutu neprihvatljiv jednako kao pokajanje i molitva (metanisanje/nadumstvoljanje), svodi i skućuje ljudsku duševnost, pa ova biva onespobijena da se uključi u poredak: »Zemljolovstvo«. Suprotno tome, onaj koga vodi *teglislovce* u *dosetije*:

*»Zemljolovac iz Sedena nubi
Razgoveta, dubi, rubi, sudi,
Ispituje koga li su veđa, da l' topišta, iliti Ognjišta
I vataži ugljence kamence,
Istražuje njine rođičaje
Proriva ti od vrška Stativa,
Proturine i razna splatišta
Riulja od sredotočnog Ognja,
Pa tragulju Uma posuvrati
I preživa dosaddoumištem*

*Tu je tučni prag, i tu Ad uma
Tu pućina uma razdrujije,
Po bistracu tu mute Zverenci
Bespokojna Čovečija duša.
Ta izmišlja tek uma strmenku
Njom promišlja do protivsvetišta,
Kuču, s' bira i šire i duže,
Dobro vidi u Boga je uže,
Kojim s' tajne te meriti daju,
Mešt' vodice, voli gugalj šire
I ne mari, ma svisla od suše
U tom leži Bezsmertije duše.» (*tamo*, 1550—1572)*

Da bi se bilo zemljolovac kojeg radoznalost tera na ispitivanje stvari sve do središnjeg ognja, nužno je da se prevaziđe ravan grubih, neproživljenih i neiskustvovanih racionalizacija, te da se sa manje izgleda na autoritarna pozivanja iskazuju rezultati. Koliko god se ovakva jemstva činila neznatnijim, toliko je Koder ubeden da su ona pravi doprinosi zvezdočatstvu, štaviše, da su ti »viškovi« nešto, u čemu leži »bezmrtije duše«. Zvezdane tajne mogu da se mere samo »Božjim užetom«, a tu meru daje duševnost kao sabivstvovanje, mi bismo rekli neposredan, lični odnos prema takvoj vrsti videnja jedinstva stvarnosti (ovlašćivanje Az-uma, a ne razuma).

Za nas je svakako od značaja da prikažemo Koderovo videnje odnosa prema zvezdanim stazama i kolima u okvirima njegove poetike.

U ljudskoj duši vazda »tinjak škilji«, tinja svetilo koje je u stanju da obasja pomrčine »zakona goništa«, jedna »luća mikrokozma« koja toržestuje nad silama tame. I sve tvoračke snage nestalnih stvaralačkih zamaha kojima znanja pripremaju nastupe, upućuju u jedne strane na obraćanje i obnovu, preokret u svakodnevici; a s druge strane nahvatanje prilikucka sa središnjom linijom života uma — azumstvovanje — slivanjem sa hristolikošću prirode i sveta. Koderova »poetika« tako je iz osnova izblila u svoj smisao — stvaralačke čežnje i ostvarenja, čiji najbolji opis prikazuje pesništvo:

*»Kad će um naš snage nasporiti
Sredizemno svatiti ognjište,
Preko njega umom zavatiti
Prvu stiru složit u stihiru.» (*tamo*, 1780—1783)*

I kao što »tajne sporazume« dokućuje *san* i snoopštenje u njemu sa drugačijim svetovima od svesti naturenih i ograničenih primalačkih mogućnosti, tako u »srce dira« kao vetrić želja da se ide od kraja: »Pa preseli u nebesne zvezde.« Ja s' napijem blaženoga zraka (Krenuču ja pokojne iz mraka.« (*tamo*, 2072—2074) I sti spev je prepun osećaja zvezdane blizine i približavanja »svetog knjizi« koja je ukoričena Mesečevim bledilom i razgreva um u probudivanju, te se iz Koderovih grudi otkida jedna od najžešćih slavljenica:

*»Zlatna slova! vi Nebesne Zvezde!
Dajte meni vaše stopimere,
Poluglase, šezdeset—četirce,
U osmišlje da prenesem glase,
Da soćinim nove Oktoihe
U zaok da zaplavim ptice
Da dosolim iz gore slavuja,
Pa da počnem: »Sve što s' miće, diše,
Sve to Tvorca nebesnoga falli!« (*tamo*, 3005—3013)*

Koder je uveren da je sav svet u »roptu« i da se kroz »žiznogone igle« iz Sunca klanja *Blistu* (Bogu) u tajnom dogovoru sa Zvezdama. Upravo ovakvo uverenje onemogućava neku tzv. »čistu astrologiju«, jer zemskouma čislenica ne zahvata »uzajmke Nedokućimo ga«, a »zračna vesla uma-dostinke« pozvana su kao činodestvoljanje da uveličavaju oblasti »duha zadailje«, sprovode »pesmadilje«, koje svoj sadržaj ne crpe iz nizanja poredbenih veličina uzduž, uvis ili u dubinu, nego — iz uporedno po-

stojeće stvarnosti koju izgovara naboj života prirode, svet seni i predaka; ognjene duše junaka, anđela i vila u dogovornoj tajnoj sprezi sa zvezdanim kolima i Nedokućivim Božanstvom Trojesilja. Pusta širina na kojoj je život rasprostranjen jeste »sklonilište« (ostava) Svete knjige ukoričene mesečinom, a zemski um sputava njegova krtost i uskost u dobrom tumačenju premudrosti, pa mu ne treba dopustiti »da nam krvcu pije«: »Jednoga smo spoja i prepoja (Jednog Tvorca slova posledice) Jednim suncem jarkamo s' (duše) ozeble«, *tamo*, 2652—2654) Ono što je Jedno u jedinstvu stvarnosti, Koderovo Pravo Slovo i ono što čistoća njegove duše slavi sa celom prirodom kao »Neba Dostoinku«, razleže se u jasne stihire:

*»Načalo bi slovo, Slovo bi Bog!
To kad bi mi Bogu, Ocu, Tvorcu,
Bogu Sinu: voskresnicu divnu,
Bogu Duhu: uzdis i veljija
Divnopoike visom zengalije,
Tronulo bi srce Majke Bože! —
Mi bi onda u jagmili vreme,
Tihovilak Topolice listak
Koj s' pretvori u nebesnu Zvezdu
Dole spirit sa plavine Neba,
Grlica bi u usli odnela
U Topolu na Srbije strane.» (*tamo*, 3020—3031)*

Astrološka dinamika po ovako širenom uvidanju tiče se neposredno rukovodstvom sadejnstva sa Božjom promišlja i istorije i pojedinačnih ličnosti ili oblika duševnog opstanka. Karadordijeva je prava priroda zvezdana, bolje reći, ta je njegova priroda ličnosti »spirena sa plavine neba« ili astralno iščišćena. Ovo grljenje sa zvezdom potajice, i nalaženje ishodišta u neumrtvljena i životu sklone staze na koje ukazuje vilonosa grlica, jeste »raspon uma i nagona« u kojem se oni nalaze. U tom rasponu »da s' ugame oko gledajući« jer se tu »stapari« (stapa i opstaje) i stopisvuje se mute jer su nedokućivi »okom i korakom« — »to preplandi u zaok svete«. Tada, kada »svetske svesti padnu u nesvesti«, Koder kaže — »blago onom u kome je Celac«, a zatim taj »Celac« definiše kao suštinu razabranu kao Jazstvo, svojino sebe samog bez »dvolički« koje nosi »telosložno Ja« (»Duša ima silu od Božstva) Isto stvarati i rastvarati/Kako joj se zar zgodnije vidi«. Na nebu blistaju »plovitreptirice« (zvezde stajačice) i pokazuju se oku kao *osnovpoloziće* koje večno »sjajnoslove«, no: »Al' skrivaju točke *razbimra-ke* Pa ostaju jasna *Bezimental-ke*«

Ova »jasna bezimentca« poprimaju svoja imena po jatima u kojima se očituje neki oblik. Zvezde stajačice, plovitreptirice, grupno formiraju oblića u nebeska kola i »imke«:

*»Imke sva poboćna razgranija
Promatrali zadasicom silom
K'o provlake končica osnovke
I otuda blistaju začela
Za sve svete nevidime točke
Pretoćone svu u alfe slova,
I u svakom slovcu sila vlaka
I razvlaka, — dlaka nejednakog.« (*Mitologije*, str. 332/)*

Koder astrološko imenovanje dalje sprovodi jednostavno:

*»Pomoz Bog vam, vi krasni Blizanci!« /*tamo*, 333/*

Majski zvezdani znak blizanaca je zagrlio sve zemске odjeke i tajno romore sa svime što zarudi u ma kakvoj utrobi, i »sklanja ih na Zvezdice lica«, a posrnu li oni sudbina izlazi iz utrobe. Imenovanje astrološkog znaka za juni — *raka* — Koder vezuje uz sveto more i purpurinom rumeni tekućih zraka sunčane reke. *Lav*, julski znak, svojom rikom sve »razzeniča« u »zverinjem kolu« astroloških znakova ili prurušenih punktova Alfe(AZUMA), pa ga Koder optužuje da je »mlekozaboravac ne seća se do-

jke» i sudi »sa prostrelom«. Uz znak *device* (avgust), Koder ispituje razgovor razbirljive goradinke deve sa Ziznodavkom Devesiljem gde ove pitaju ispod beline (»podbela«) sveta: zar sve ima srce? — a odgovor je u narodnom rimovanju; ninkaju se deve i tamo i amno preko sitne Majkine dušice, slavuju tuljka, milogorka lujlka, devesilje sestricama seva. Device znak smisloslovi i razabire kroz romor.

Septembarski *vesi* ili *vaga* dube u svetom ravnovjesju, pa svemu što se dole batrga može da se odupre bez poremećaja — vaga je manovet *čaplje* (nevinosti), cvast pod maglom i mrazovima. *Škorpija* (oktobar) inače znak tame i skrivenosti, za Koderu je »zrakoten« — Senka od Načela. Škorpija rastresa um i srce, lujlja i zanosi um.

Rukopis posvećen *strelcu* (novembar) nedostaje, ali zato u kratkom sažetku »doba zvezda« istig speva *Mitologije* kaže o njemu, kakoo je »izmišljena strava/Što um vara, kad se ne ispava«. Za astrološki znak *jarca* (Koder kaže

da bi u prisustvu *Ovna* proiznosili njegov sveti slog od velike i male Alfe. On je stoga obdaren svim darovima snila, ali onesvećuje i sam nesvestan budući. *Bik*, opet, Koderu fascinira veličinom: »ogrom telo!«, koje kad se prospe iz nebeskih kola tutnji i razgoni, »prvotip u svetih uskoka«. Iz nebeskog »telca« proishodi pastoralna slika bika kao vode stada i »jarančine«, »utrojice«. Stado bi se našlo u »smirencu« i bubrenju biljaka koje vlaže, snaže, zadasaju, izstasaju — »jer je vila biljka, a vile su/Biljke« i u sebi nose »svetog neba luču«, i mlečno bi raskajavalo sabijenu zemlju. Bik ovde zaista svojom snagom i zvezdodoblistajućim svojstvima liči na zverinje božanstvo koje silazi s neba i opšti vilinskim jezikom s prirodom, rogom predstavljajući prodornost i ubojitost, a velikim telom dovoljnost i blagost. Volookotot krivan nešto od težine drevnih mitova iz bikovske žrtve kao mlečne podloge u deobi životnih miraza i nebeskih snova (iz čega zbori vila Volujarka).

Sjajno oko! moje postojbine!
Ti — gospodstvo osnov; alvatista
Moga slova silnog Vilolove.../Mitol. str.
377—378/

Sva astrologija okreće se oko udovoljanja ovom majčinskom načelu i s njom vezanom svetskoduševnom sudbinskom stazom. Lepeza u kojoj je Koder pesnički širi stavljajući je u svoj živostimaajući pogled, teži prema prikazu sužavanja predstave do značajnih osobina. Privlačnost i odbojnost polarizovanih momenata unosi veliku i strastvenu pokretljivost u sva prvobitna određenja. Govor prvobitnog Boga, koji smo naveli, svedoči da on kao prvobitna Ličnost, svom Slovu dopušta materinsko načalstvovanje — JAS. JAS je, po Koderu s Božjim dopuštanjem, krajnje zaokružujuće izvorište od iskonu, JAS je u jedinstvu stvarnosti Iskon sam. I sva imenovanja, naimenovanja i preimenovanja BEZIMENOG jesu svojevrsne prvijene energije JAS-a. Zvezdani jezik nebeskih znamenja jeste jezik živog, zadahnutog bitij-

STAKATO

u nekoliko izmičućih taktova
klarinet klavir i ženski glas
iz kabine razvučenih farova
miris kamena i noćnog vazduha

točkovi palmirnih gajeva na lиду
vrtovi slave vrtoglavicu u salvama
slova vodene površine ispisuju
stakato indigo plave melodije

pogled pada miljama daleko
polumesec navigacije nadire
poslednjeg sutra sečamo se sada
u svakoj prošlosti azur je blue

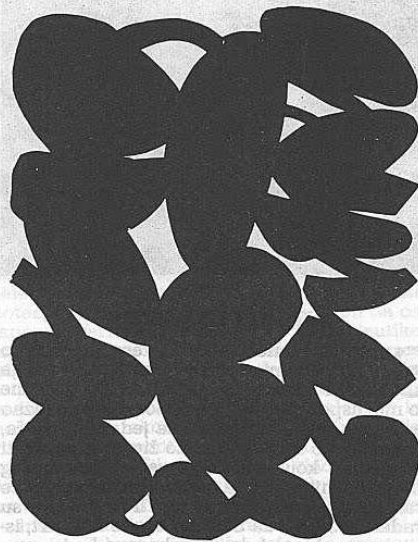
DEXEDRINE

zenit je probuđen u podne
ovde na stolu su pustinje
radna mesta vodičke službe
zvezdane noći putovanja

vokali pod tušem zevaju
rimbaud se nazire kroz katalog boja
dexedrine kao ostrica sjaja sustiže
pred brijanje podeljena jastva

snovi u bdenju opojnosti
u toplim krhotinama praska privida
gde slatke reke likera plove
do travom sasvim opterećene obale
hridi se same spajaju oblikom

pasusi nebojša raičević

ko nije mrtav nije ni živ
sase se sećaju svetih praznika
pod crnim šeširov budnih šamana
san uvek usnulih čeka jutro

GOOD LUCK BYE BYE

strategija svakodnevnog fatamorgane
kotrljajući mesec zaraze
igle su podsticaj za decu magnetizma
pod staklom busole otkrivene večnosti

detinjstvo sveta rada ne vidim
pokretne trake i konfete
jedini puljubac čuvam za izbore
u praznom džepu nema budućnosti

ovde se znoje pospane britve
skuvane kašike hladne lavovi
bez para prvog kad prime plate
da bi bez TV gutali glad

obeleženi pasus u procesu reda
natovareno kopno noćne svetlosti
obuhvata gradski front koji se razilazi
u kapilarima podmetnutog avgana
ciao ciao good luck bye bye
gutajte à là baudelaire kolače
promet tog testa pomaže ustanike
u sjajnoj moći božanskog kašmira

ovde su brda od same nizbrdice
od paleolita do baklje bitka
ne ne ne villon širokih zenica
jednostavno zovite me joe

»kozorog«, za dekembar) kaže se da je nahru-pio s visine u krš, gde se brsti, meketari ubije-no u kovčrave senke i kreće se poput vetra, na-očito.

Januarska *vodolija* takode nalazi svoje mesto tek u »dobu zvezda« i određena je bojom zlatnog krčaga, polivače, koja izliva tečnost na osenčana tela koja se sama drže u vazduhu. Kazivanje, zavijenost u dimove koji otkrivaju i prikivaju, magle; to je sredina koja vodoliji prija i uslovljava je. Februarske *ribe* Koderu sećaju na sveta mora i odjeke prapučina kao osnovice života, one su rojne krstisenke ponik-nutih zrna Kumove slame. One se klanjaju Ne-bu i moru, a u »dobu zvezda« za njih kaže:

»Sa zlatnom Ivicom nevin usta,
S' nemom ikrom i vretenastim mlečcem.
Tek sujeta na Suncu i Zraku.«/Mitol. str. 380/

Ovan (znak martovski), kao i *Bik* (telac, znak aprilski) Koderu su naročite inspiracije kao pastirski i litalačko-stočarski motivi. Ovan se vezuje uz oplodnju i jak muški polni naboji koji »priravnava ubližice«, ali i uz mleč-nu omanu života, kao i za sveto Sanarije, po kojoj brstilački život sa svime što ga okružuje pokazuje slast i predumno zadovoljstvo. Zvon-ce koje jeći poziva na zbor u sveti dol Sanarija

Posle ovog kratkog kataloga nebeskih zna-kova, Koder na samom kraju speva *Mito-logije* otvara pitnje »doba zvezda«, koje je priredivač naslovio: *Bog govori*. Možda se up-ravo u ovom delu očituje sav Koderov nesvo-divi stvaralački zamah zamisli usredotočenja na materinsko načelo bivstvovanja:

»Svi dvanajest senki dole šaljem
Koje j' vila predmetč'ma iznela
U tamomin i vama-nedomin. —
Nek s' naglede Majkinih doticaja.
Jednajst Znaka, svak sa svojom Majkom
— A dvanajsto s drljačom na čelu
O kim proči seputice zборе —
Vesi, što u Suncu teze. . .
Da ne žali zemška vitka loza
Ne proklinje im Mesec ni Sunce,
Da ne žali na prestole sjajne,
I vestnike moje Dvorisenke,
Što joj s' Čada usopše opelom.
Da ne muti više Nebo kletvom.
Iz utrobe blažene Testine(alfa)
Krenuo sam JA zemške svetine,
Sve spojio Ja u srce Njeno.
I namen'o alfom od iskonu,
Zasopijom zemskim progrušajem,
Za pokušaj i za jasnidane.
Po Meni je Ona žiznodavka.
Zar je malo to, za Nju načelo?
Zar li vizga načela načalo?
I sam time, mestično prvenstvo?

nog porekla, on je, sasvim pojednostavljeno — običan jezik uz nas bivstvjuće svakodnevice, prepune tajni koje u sebi nenametljivo, ali stoga i teško uočljivo — nosi. Ličnost koja nastoji oko iskazivanja tzv. »svog Ja«, budući likom i podobijem bogoslično-susta ili hristolična, i u tom poduhvatu moguće je da prihvati umilje-nije onog JA (Ego sum, qui sum) koje se iscelju-je Slovom/smislom, načelnim vezom/ kao tre-ćim alfinim slovcem — JAS-om. Bogomaternje jedinstvo u kojem su ličnosti složne i odgova-rajjuće jeste jedna visoka i velika Koderova tea-ma, vizija Iskona. Pošavši od astroloških začela u Koderovoj poetici, našli smo ispitujući mogućnost imenovanja »bezimenog«, u »dobu zvezda« na složene puteve koji u Koderovoj osetljivosti doživljavanja kao slikovito razvede-nog autopsiji uma upućuju na načelna pitanja. To je ravan sagledavanja obima i svedostižnos-ti maternje sfere, bez čijeg prolaska ne može da se ukaže pitanja duha, a bez te putanje, sva-kako, ni da se nasluti područje u kojem obita-va Božje Ja, Njegova Ipostaz i sjaj veličine. Pu-tevi Svevišnjeg, premda beskonačni, i neuslov-ljeni bilo kako fakultetski vaspitavanom ljud-skom voljom (na zemlji su sveučilišta), ipak mogu da slute Njegovu nedokučivost i upute se u romor bližih susretanja treće vrste kao manje ili više priznata čeda JAS-a. □ □ □